

Závěry Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.12.1984, sp. zn. Cpj 51/84, ECLI:CZ:NS:1984:CPJ.51.1984.1

Číslo: 45/1986

Právní věta: K výkladu některých ustanovení notářského řádu novelizovaných zákonem č. 134/1982 Sb. K výkladu některých ustanovení občanského zákoníku novelizovaných zákonem č. 131/1982 Sb. K výkladu některých ustanovení občanského soudního řádu novelizovaných zákonem č. 133/1982 Sb. K výkladu některých ustanovení zákona o rodině novelizovaných zákonem č. 132/1982 Sb.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 29.12.1984

Spisová značka: Cpj 51/84

Číslo rozhodnutí: 45

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Závěry

Hesla:

Warning: end() expects parameter 1 to be array, null given in C:\inetpub\wwwroot\Nsoud\wp-content\themes\sbirkynsoud\panda\Components\Collection\CollectionModel.php on line 86

Warning: Invalid argument supplied for foreach() in C:\inetpub\wwwroot\Nsoud\wp-content\themes\sbirkynsoud\panda\Components\Collection\CollectionModel.php on line 87

Předpisy: 3 40/1964 Sb. § 469a 40/1964 Sb. § 507 17/1983 Sb. § 1 40/1964 Sb. § 507a 94/1963 Sb. § 37 odst. 3 94/1963 Sb. § 45 odst. 1
3 94/1963 Sb. § 74 odst. 2 94/1963 Sb. § 92 odst. 1 99/1963 Sb. § 36 odst. 2 99/1963 Sb. § 88
99/1963 Sb. § 142 odst. 1 99/1963 Sb. § 172 95/1963 Sb. § 34 95/1963 Sb. § 19 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 45/1986 sb. rozh.

K dalšímu výkladu některých ustanovení novel občanského zákoníku, zákona o rodině, občanského soudního řádu a notářského řádu z roku 1982 1) .

(Ze závěrů občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České socialistické republiky k rozhodování soudů i státních notářství v ČSR s použitím ustanovení občanského zákoníku, zákona o rodině, občanského soudního řádu a notářského řádu, novelizovaných zákony č. 131/1982 Sb., č. 132/1982 Sb., č. 133/1982 a č. 134/1982 Sb., z 29. 12. 1984, sp. zn. [Cpj 51/84.](#))

K novelizovaným ustanovením občanského zákoníku 2)

K ustanovení § 27 odst. 3 o. z.:

Je povinností soudu, aby neprodleně ustanovil národní výbor jeho zařízení, které má právní subjektivitu, opatrovníkem občana zbaveného způsobilosti k právním úkonům nebo v této způsobilosti omezeného, jestliže se nepodařilo najít vhodného občana pro tuto funkci.

Jestliže soud nenajde vhodnou osobu pro výkon funkce opatrovníka toho, jehož způsobilost k právním úkonům byla omezena, nebo toho, kdo byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, je povinen ustanovit opatrovníkem národní výbor nebo jeho zařízení, které má právní subjektivitu. Jakékoli průtahy tu totiž mohou vést k odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Není rozhodné, uvádí-li národní výbor, že pro výkon funkce opatrovníka nemá vytvořeny potřebné předpoklady 3) .

Slib, který má opatrovník 4) , obsahuje závazek, že bude řádně vykonávat své povinnosti a že bude při tom dbát pokynů soudu. Protože podle ustanovení § 193 o. s. ř. tu platí ustanovení § 180 odst. 1 o. s. ř. obdobně, není třeba předvolat pracovníka národního výboru (popřípadě jeho zařízení, které má právní subjektivitu) ke složení slibu, ale postačí, když v takovém případě soud uvede to, co je obsahem slibu opatrovníka, do odůvodnění svého rozhodnutí, jímž soud ustanovuje národní výbor nebo jeho zařízení opatrovníkem.

K ustanovení § 40a o. z.:

Byl-li právní úkon registrován státním notářstvím, je třeba, aby vyslovení neplatnosti podle ustanovení § 40a o.z. bylo obsaženo ve výroku rozhodnutí. Relativní neplatnost takového úkonu nelze řešit jako předběžnou otázku jen v odůvodnění rozhodnutí. 5)

Jde-li o právní úkon, který registraci nevyžaduje, musí ten, kdo se relativní neplatnosti dovolává žalobou o určení, že právní úkon je neplatný, prokazovat právní zájem na tomto určení.

Relativní neplatností úkonu je dotčen i ten účastník, z jehož podnětu k právnímu úkonu došlo, neboť není rozhodující, z jakých důvodů k právnímu úkonu došlo; je třeba zabývat se jen tím, zda objektivně jde o právní úkon relativně neplatný.

Dovolat se relativní neplatnosti je třeba vůči všem účastníkům právního úkonu.

Forma dovolání se relativní neplatnosti (kromě dovolání se u registrovaného právního úkonu) není stanovena; proto lze tak učinit jakýmkoli způsobem. Lze tak učinit i v řízení před soudem v návrhu na zahájení řízení a lze se dovoláním neplatnosti právního úkonu bránit i v řízení proti návrhu.

Smrtí účastníka neztrácí právní úkon povahu relativně neplatného právního úkonu, a proto ji můžeme uplatnit i dědic.

Pokud ustanovení § 40a odst. 2 o. z. stanoví, že rozhodlo-li státní notářství o registraci právního úkonu, může být jeho neplatnost určena z důvodů uvedených v odstavci 1 téhož ustanovení jen rozhodnutím soudu, rozumí se tím, že se tak musí stát ve výroku rozhodnutí. Tento předpoklad není splněn, jestliže by neplatnost takového úkonu byla řešena jen jako předběžná otázka v odůvodnění rozhodnutí.

Jestliže právní úkon nevyžaduje registraci a tedy registrován nebyl, nemusí být relativní neplatnost vyslovena ve výroku soudního rozhodnutí; jestliže by takový návrh byl učiněn, musí návrhovač prokazovat právní zájem na určení neplatnosti právního úkonu.

Dovolat se neplatnosti podle ustanovení § 40a o. z. může i ten účastník, který relativní neplatnosti

způsobil, neboť i ten může být právním úkonem dotčen. Zda byl dotčen někdo právním úkonem, je třeba posuzovat objektivně 6) .

Smrt účastníka právního úkonu nemá vliv na to, že jde o právní úkon relativně neplatný. Proto za splnění ostatních zákonných předpokladů se může relativní neplatnosti dovolat i dědic účastníka právního úkonu.

Je povinností státního notářství (ve smyslu ustanovení § 1 a § 4 odst. 1 not. ř.) zabývat se tím, zda jsou v konkrétním případě převodu nemovitosti splněny zákonné předpoklady platnosti smlouvy o převodu nemovitosti. Jde-li o relativní neplatnost, protože chybí např. souhlas k převodu nemovitosti podle ustanovení § 140 o. z. nebo podle ustanovení § 145 odst. 1 o. z., vyzve státní notářství účastníky smlouvy, aby tento souhlas předložili; nebude-li předložen, zjistí u dotčených osob, zda se nedovolaly relativní neplatnosti právního úkonu.

Státní notářství tu musí brát zřetel i na ustanovení § 43 o. z., že totiž při smluvních vztazích je třeba odstranit vše, co by mohlo vést ke vzniku sporů. V případě bezvýslednosti uvedené výzvy účastníkům musí ještě vždy umožnit těm subjektům, jejichž souhlasu je k převodu nemovitosti zapotřebí, aby tento souhlas projevily, popřípadě nesouhlasí-li, aby sdělily, zda se relativní neplatnosti dovolaly. Jestliže však ve stanovené lhůtě není předložen ani potřebný souhlas ani sdělení o dovolání se relativní neplatnosti vůči účastníkům smlouvy a nejsou-li tu jiné skutečnosti bránící registraci, státní notářství smlouvu registruje. Pro posouzení účinnosti dovolání se neplatnosti smlouvy platí to, co bylo uvedeno shora pro občanské soudní řízení. Z toho ovšem vyplývá, že pouhé vyjádření nesouhlasu s převodem nemovitosti není dovolání se neplatnosti smlouvy ve smyslu ustanovení § 40a o. z.

K ustanovení § 47 o. z.:

Rozhodnutím jako předpokladem nabytí účinnosti smlouvy lze rozumět jen takové rozhodnutí, které bylo vydáno po předchozím řízení soudním nebo správním. Nejsou jimi vyjádření nebo schválení různých orgánů a organizací, která nejsou výsledkem předchozího řízení soudního nebo správního, i když jsou předpokladem platnosti smlouvy.

V ustanovení § 47 o. z. je uvedeno „rozhodnutí příslušného orgánu“. Takovým rozhodnutím (jako specifickým projevem vůle vyjadřujícím státní autoritu) je třeba rozumět jen rozhodnutí, která byla vydána nebo mají být vydána po předchozím soudním nebo správním řízení. Schválení, souhlasy nebo vyjádření nejsou rozhodnutími ve smyslu ustanovení § 47 o. z.; nejsou tedy rozhodnutími např. souhlas devizového orgánu (udělený podle ustanovení zákona č. 142/1970 Sb.), souhlas nadřízeného orgánu (podle ustanovení vyhlášky č. 90/1984 Sb. o správě národního majetku) anebo souhlas daný jednotným zemědělským družstvem (podle ustanovení zákona č. 122/1975 Sb.) Tyto souhlasy, schválení nebo vyjádření jsou sice předpokladem platnosti smlouvy, ale jejich nedostatek nemá účinky, se kterými ustanovení § 47 o. z. spojuje právě neexistenci rozhodnutí (tj. zrušení smlouvy nebo domněnku odstoupení od smlouvy).

Bylo-li rozhodnutí příslušného orgánu negativní, je ve smyslu ustanovení § 47 odst. 1 o. z. postaveno co do účinků na roveň zamítavého rozhodnutí o návrhu na registraci státním notářství (smlouva se ruší, vázanost účastníků zaniká); není proto k tomu, aby smlouva byla zrušena, potřebné vyvolat ještě záporné rozhodnutí státního notářství o registraci smlouvy. Byl-li ovšem návrh na registraci již podán, státní notářství musí o něm rozhodnout a řízení ukončit. Vzhledem k negativnímu rozhodnutí příslušného orgánu státní notářství návrh na registraci smlouvy zamítne bez ohledu na to, že smlouva byla již zrušena 7) .

Právní následky toho, že nebylo včas opatřeno potřebné rozhodnutí, popřípadě právní následky

záporného rozhodnutí příslušného orgánu, nastávají ve smyslu ustanovení § 507a o. z. i v případech, kdy byla smlouva uzavřena před účinností zákona č. 131/1982 Sb. (novely občanského zákoníku), tj. před 1. 4. 1983.

Lhůta pro podání návrhu na registraci smlouvy běží od uzavření smlouvy bez ohledu na to, zda k účinnosti smlouvy je třeba rozhodnutí příslušného orgánu nebo souhlas, popřípadě vyjádření příslušného orgánu nebo oprávněné osoby.

Podle ustanovení § 44 o. z. je smlouva uzavřena, jakmile se účastníci shodnou na jejím obsahu. Běží proto tříletá lhůta pro podání návrhu na registraci uvedená v ustanovení § 47 odst. 3 o. z. od uzavření smlouvy bez ohledu na to, zda k účinnosti smlouvy je třeba souhlasu nebo vyjádření jiných orgánů nebo osob.

Tříletá lhůta běží od uzavření smlouvy i u smluv uzavřených před 1. 4. 1983, poněvadž v přechodných ustanoveních není dopad ustanovení § 47 odst. 3 o. z. nijak omezen. Uplatňuje se plně se zřetelem na ustanovení § 507a odst. 1 o. z. o zpětné působnosti novely (zákona č. 131/1982 Sb.) i u smluv uzavřených před 1. 4. 1983.

Byl-li návrh na registraci podán v tříleté lhůtě, jsou účinky jeho včasného podání zachovány také tehdy, trvá-li řízení před státním notářstvím i po uplynutí tří let od uzavření smlouvy.

Byl-li návrh na registraci (dříve ohlášení smlouvy k registraci) učiněn před 1. 4. 1983, je nutno lhůtu považovat za splněnou bez ohledu na to, jak dlouho před ohlášením byla smlouva uzavřena. Účinky návrhu (ohlášení) učiněného před 1. 4. 1983 nemůže novelizované ustanovení § 47 odst. 3 o. z. zrušit.

K ustanovení § 130a odst. 1 o. z.:

Pojem „míra přiměřená poměrům“ a „vážné ohrožení výkonu práva“ je nutno vyložit objektivně, nikoliv subjektivně. Návrhem na zahájení občanského soudního řízení, směřujícím proti vlastníkovi, se navrhovatel může domáhat jen vydání rozsudku, jímž by žalovanému vlastníkovi byla uložena povinnost zdržet se přesně vymezeného rušení, nikoli však již povinnost něco pozitivního konat (např. odstranit, přemístit nebo upravit určitým způsobem předmět svého vlastnictví.) 8)

Ze znění ustanovení § 130a odst. 1 o. z. ukládajícího vlastníkovi povinnost zdržet se jednání příkladmo tam vyjmenovaných a z toho, že vlastník obtěžuje jiného nebo ohrožuje výkon práv jiného tím, co jinak tvoří obsah jeho vlastnického práva, vyplývá, že podle tohoto ustanovení se lze návrhem na zahájení řízení domáhat jen uložení povinnosti zdržet se přesně vymezeného rušení. Na vlastníkovi bude, aby si sám zvolil opatření, jímž zamezí další obtěžování souseda, popřípadě ohrožování výkonu jeho práv. Zda povinný vlastník zvolil postačující opatření, bude soud zkoumat při rozhodování o jeho návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí (bude-li podán), nikoliv ve stadiu nařizování výkonu rozhodnutí.

Rozsudek ukládající povinnost něčeho se zdržet má ten význam, že oprávněný může proti každému dalšímu rušebnímu zásahu téhož druhu navrhnout výkon rozhodnutí opakovaně na základě téhož rozsudku, a to podle ustanovení § 351 o. s. ř.

Jde-li o vážné ohrožení, má ohrožený podle ustanovení § 417 odst. 2 o. z. právo domáhat se, aby soud uložil provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody.

V rámci ochrany poskytované ustanovením § 417 odst. 2 o. z. tedy lze uložit povinnost něco konat; nebude vyloučeno uložit vlastníkovi např. též odstranění věci, lze-li to považovat za opatření vhodné a přiměřené k odvrácení hrozící vážné škody. Jestliže např. ohrožený vlastník v případě první

skutkové podstaty uvedené v § 130a odst. 1 o. z. (ohrožené sousedovy stavby nebo pozemku úpravami pozemku nebo stavby na něm zřízené bez dostatečných opatření na jejich upevnění) vylíčí v návrhu na zahájení řízení skutkový stav tak, že bude odůvodňovat jak žádost o zdržení se konkrétním zásahu, tak i žádost o vhodné opatření k odvrácení hrozící škody, bude možné oba návrhy kumulovat (§ 130a odst. 1 a § 417 odst. 2 o. z.).

K ustanovení § 132 o. z.:

Dobrá víra je přesvědčení nabyvatele, že nejedná bezprávně, když si např. přisvojuje určitou věc. Jde tedy o psychický stav, o vnitřní přesvědčení subjektu, které samo o sobě nemůže být předmětem dokazování.

Předmětem dokazování mohou být skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se vnitřní přesvědčení projevuje navenek, tedy okolnosti, z nichž lze dovodit přesvědčení nabyvatele o dobré víře, že mu věc patří (§ 132a odst. 1 o. z.).

Navrhovatel, který se dovolává ochrany podle ustanovení § 132a o. z. musí (mimo jiné) tvrdit okolnosti, z nichž bude vyplývat dobrá víra; její existenci však samu o sobě prokazovat nebude. V tomto směru má však povinnost dokazovat uvedené okolnosti a snáší v důsledku toho nepříznivé následky této povinnosti.

Okolnostmi, které budou svědčit pro závěr o existenci dobré víry, budou zpravidla okolnosti týkající se právního důvodu nabytí a svědčící o poctivosti nabyvatele. Na rozdíl od prokazování vlastnictví nebude třeba, aby prokazoval platný právní důvod nabytí, řádný přechod vlastnictví, ale jen okolnosti svědčící o poctivosti nabytí. V tom je základní rozdíl mezi ochranou vlastnictví a ochranou držby.

K ustanovení § 135b a § 135c o. z.:

Kdo je orgánem oprávněným zřídit věcné břemeno (§ 135c odst. 1 o. z.) a za jakých podmínek tak může učinit, je stanoveno zákonem.

Ustanovení § 135c odst. 1 o. z. uvádí mezi způsoby vzniku věcných břemen též rozhodnutí oprávněného orgánu. Toto ustanovení nelze považovat za zmocnění soudů k tomu, aby svým rozhodnutím k návrhu zřizovaly věcná břemena na základě vlastní úvahy o opodstatněnosti takového opatření. Pravomoc soudu zřídit věcné břemeno a podmínky, za nichž tak může učinit, vyplývají např. z ustanovení § 142 odst. 3 a § 221 odst. 2 o. z. ve znění čl. I bod 17 a bod 25 zákona č. 131/1982 Sb.

Povinným subjektem smlouvy o zřízení věcného břemene je buď vlastník nemovitosti, osobní uživatel pozemku nebo socialistická organizace, která má právo užívání pozemku podle zvláštních předpisů (§ 135c odst. 2 o. z.).

Jde-li o vlastníka nemovitosti, může to být především občan; znění ustanovení § 135c o. z. však nevylučuje, aby zřizovatelem věcného břemene byla socialistická organizace, popřípadě československý stát, pokud obsah věcného břemene je v souladu s ustanovením § 34 vyhlášky č. 90/1984 Sb. o správě národního majetku. K pozemku, k němuž má socialistická organizace právo užívání podle zvláštních předpisů, může věcné břemeno zřídit jen tato socialistická organizace, nikoli vlastník, které sice svědčí vlastnické právo, avšak bez možnosti jakkoli o využití pozemku rozhodovat. Tento výklad je v souladu se zněním ustanovení § 135c odst. 2 o. z. i s povahou užívání pozemků podle zvláštních předpisů.

Povinným subjektem ze smlouvy o zřízení věcného břemene může být i spoluvlastník. Spoluvlastník může smlouvou zřídit věcné břemeno ke svému spoluvlastnickému podílu bez souhlasu spoluvlastníka

(spoluvlastníků), jen pokud toto věcné břemeno omezuje pouze jeho spoluvlastnická práva ve prospěch subjektu z věcného břemene oprávněného, a to v rozsahu spoluvlastnických práv odpovídajících ustanovení § 137 odst. 1 o. z. Je proto třeba vždy zkoumat obsah závazku a jeho vztah k celé nemovitosti.

Z toho hlediska přicházejí v úvahu zejména tyto skupiny případů:

a) Je-li obsahem závazku osobní plnění jednoho ze spoluvlastníků nemovitosti (např. poskytovat oprávněnému stravu, ošetření v nemoci, provádět úklid apod.), pak takový závazek nezatěžuje celou nemovitost, ale jen spoluvlastníka, který smlouvu uzavřel, a jeho právní nástupce ve vlastnictví jeho podílu. V takovém případě není třeba souhlasu spoluvlastníka.

b) Obsahem závazku je např. právo přechodu přes pozemek ve spoluvlastnictví, braní vody ze studny na společném pozemku. Právo vést vodovodní potrubí přes pozemek apod. Tyto závazky jsou zpravidla zřizovány bez souvislosti s převodem spoluvlastnického podílu, zatěžují celou nemovitost, a to bez konkrétního vztahu k některému ze spoluvlastníků. Účastníky smlouvy o zřízení takového věcného břemene jsou proto všichni spoluvlastníci zatěžovaného pozemku.

Nelze vyloučit ani takovou smlouvu o zřízení věcného břemene, kterou si původní vlastník celé nemovitosti, jenž převedl pouze její část a zůstal tak spoluvlastníkem, zřídil právo odpovídající věcnému břemenu, a to užívání celé věci. Má jako spoluvlastník právo věc užívat a pokud s tím spoluvlastník souhlasí, může užívat třeba i celou věc na základě dohody. Chce-li si spoluvlastník své právo užívat celou věc zajistit i vůči právním nástupcům druhého spoluvlastníka, nelze považovat takovou smlouvu za odporující zákonu.

Věcné břemeno dále zřídí ten, komu náleží právo osobního užívání pozemku, a to se souhlasem vlastníka pozemku (§ 135c odst. 2 o. z.).

Souhlas vlastníka pozemku ve smyslu ustanovení § 135c odst. 2, věta druhá, o. z., je-li tímto vlastníkem stát a správcem pozemku národní výbor, nelze ztotožňovat s vydáváním souhlasu podle ustanovení § 490 odst. 2 o. z., který je vydáván v rámci kompetence národního výboru jako státního orgánu. Souhlas proto není dáván ve formě správního rozhodnutí.

Souhlas vlastníka (tj. československého státu) se vyžaduje i v případě, že věcné břemeno zřizuje vlastník rodinného domku, postaveného na pozemku v osobním užívání, a věcné břemeno spočívá v právu užívat byt a s ním souvisejícím právu užívat stavební parcelu a zahradu. Z ustanovení § 135c odst. 2 o. z. nelze dovodit žádnou výjimku; souhlas proto musí být vyžadován i v uvedených případech.

Oprávněným subjektem smlouvy o zřízení věcného břemene je vlastník nemovitosti nebo osobní uživatel pozemku anebo osoba konkrétně určená bez vztahu k určité nemovitosti (§ 135b odst. 1 o. z.).

Věcné břemeno lze zřídí i ve prospěch osoby třetí 9) . O právech a povinnostech této třetí osoby platí ustanovení § 50 o. z. Třetí osoba, v jejíž prospěch je věcné břemeno zřizováno, není účastníkem této smlouvy. Zda a kdy bude státní notářství povinno zjišťovat této osoby, bude věcí konkrétního případu, obsahu věcného břemene a jeho vztahu k ostatním částem smlouvy, projevené vůle účastníků apod.

Mezi případy zřízení věcného břemene písemnou smlouvou patří z povahy věci jeho zřízení dohodou o vypořádání dědictví (§ 39 odst. 2 not. ř.). Tato dohoda nepodléhá registraci, protože k přezkoumání její platnosti dochází v souvislosti s rozhodováním státního notářství o schválení dohody.

Naproti tomu nelze věcné břemeno zřídit rozhodnutím státního notářství o vypořádání dědictví (§ 39 odst. 3 not. ř.), poněvadž z ustanovení § 483 a § 484 o. z. nelze dovodit, že by věcné břemeno mohlo státní notářství při vypořádání dědictví založit jen svým rozhodnutím i tam, kde k tomu není podklad v závěti zůstavitele.

Smlouvu o zřízení věcného břemene lze sepsat v jedné listině se smlouvou o převodu nemovitosti. Smlouva o převodu nemovitosti se registruje samostatným rozhodnutím, jehož účinky nastávají dnem vydání rozhodnutí (§ 64 odst. 3 not. ř.); nic proto nebrání tomu, aby téhož dne bylo vydáno samostatné rozhodnutí o registraci smlouvy o zřízení věcného břemene.

Otázka, zda smluvní ujednání je věcným břemenem ve smyslu ustanovení § 135b o. z. a zda neodporuje jiným zákonným předpisům, je vždy věcí posouzení konkrétního případu.

Nejčastějším obsahem zřizovaného věcného břemene smlouvou je právo doživotního užívání bytu nebo vyhrazených obytných místností v rodinném domku, které si zřizuje převodce, jejich dosavadní uživatel, v souvislosti s převodem rodinného domku. O těchto věcných břemenech platí přiměřené závěry stanoviska uveřejněného pod č. 2/1977 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, zejména pokud jde o vztah k předpisům o hospodaření s byty.

Je-li věcné břemeno uvedeného obsahu zřizováno bez souvislosti s převodem rodinného domku a nejde ani o přeměnu dříve již existujícího osobního závazku vlastníka nemovitosti ve věcné břemeno, je třeba zkoumat, zda smlouva o zařízení takového břemene není v rozporu s předpisy o hospodaření s byty. Vlastník proto může zřídit věcné břemeno jen k té části nemovitosti, s níž je oprávněn disponovat. Pokud by tedy zřídil věcné břemeno spočívající v právu užívat samostatný byt, který je volný a podléhá přidělovacímu právu národního výboru (§ 23 zákona č. 41/1984 Sb.), byla by taková smlouva neplatná podle ustanovení § 39 o. z.

Věcné břemeno uzavřené ve prospěch konkrétně neurčené osoby nebo bez vztahu k vlastnictví určité nemovitosti je v rozporu se zněním ustanovení § 135b a § 135c o. z.

Prostřednictvím věcného břemene nelze zajišťovat právo přechodu přes pozemek pro neurčitý okruh občanů, kteří nejsou vlastníky žádného z pozemků sousedících s pozemkem, přes nějž mělo být právo přechodu zřízeno.

Je-li obsahem smlouvy o zřízení věcného břemene závazek nabyvatele nemovitosti poskytovat převodci různé osobní plnění (např. obsluhu v nemoci a ve stáří, zajišťování stravy, úklidu, apod.), musí být obsah závazků formulován přesně a určitě v zájmu předcházení sporům. Tyto smlouvy by měly být sepisovány jen v odůvodněných případech nabyvatele.

Při sepisování smluv musí být pamatováno na náklady na zachování a opravu věci ve smyslu ustanovení § 135b odst. 2 o. z. Ve většině věcných břemen spočívajících v užívání věci jde o postupní smlouvy, kde zpravidla úmysl účastníků směřuje k tomu, že postupující náklady tohoto druhu neponese, jak to také odpovídalo dosavadnímu právnímu stavu; nyní však podle ustanovení § 135b odst. 2 o. z. by to muselo být ve smlouvě výslovně uvedeno.

Pro oceňování věcných břemen není žádný obecně závazný cenový předpis. Lze proto účastníkům ponechat určitou smluvní volnost při oceňování věcných břemen, aby to odpovídalo v souladu s pravidly socialistického soužití individuální míře obtížnosti zatížení nebo očekávané délce jeho trvání.

K ustanovení § 142 o. z.:

Možnost zamítnutí návrhu zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 142 odst. 2 o. z.) je

výjimkou ze zásady, že nikdo nemůže být nucen k tomu, aby setrval v podílovém spoluvlastnictví.

Ze znění ustanovení § 142 odst. 1 o. z. nevyplývá, že by navrhovatel musil tvrdit a prokazovat existenci závažných důvodů, pro které není další zachování spoluvlastnického vztahu opodstatněno. Ze znění ustanovení § 142 odst. 2 o. z. naopak plyne, že právě nevyhovění návrhu musí být opodstatněno existencí důvodů hodných zvláštního zřetele. Tvrdí-li odpůrce v rámci obrany existenci takových důvodů a nabízí-li i nich důkazy, pak je povinností soudu, aby si pro posouzení věci opatřil i z toho hlediska dostatek skutkových podkladů (§ 6 a § 120 odst. 1 o. s. ř.).

Soud může zřídit věcné břemeno v případě zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozdělením věci (§ 142 odst. 3 O. z.) tak, že je zřídi k nemovitosti nově rozdělením vzniklé ve prospěch vlastníka jiné nově vzniklé nemovitosti.

Ze znění ustanovení § 142 odst. 3 o. z. vyplývá, že soudu je dáno oprávnění zřídit věcné břemeno jen v případě zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví rozdělením věci, nikoliv v dalších případech vypořádání uvedených v ustanovení § 142 odst. 1 o. z. Je proto nesprávná praxe některých soudů, které zřizují věcné břemeno doživotního užívání bytu ve prospěch spoluvlastníka, jenž ztrácí svůj spoluvlastnický podíl v důsledku přikázání celé věci jinému spoluvlastníkovi (spoluvlastníkům).

K ustanovení § 174 o. z.:

Zrušit právo společného užívání bytu lze mimo jiné tehdy, jestliže není možné řádné společné užívání (např. změny, které v poměrech společných uživatelů nastaly ve srovnání se stavem, kdy došlo ke vzniku tohoto práva).

Jedním z předpokladů zrušení práva společného užívání bytu je vznik takového stavu, který brání jeho společnému užívání. Tento předpoklad je splněn tehdy, jestliže není možné řádné společné užívání. Není třeba, aby toto společné užívání nebylo možné vůbec. Skutečnostmi naplňujícími uvedený předpoklad budou především změny, které nastaly ve srovnání se stavem, kdy právo společného užívání vzniklo. Jindy to mohou být neshody, které tvoří takovou zábranu. Ve všech těchto případech je třeba se zabývat tím, aby nebyl sledován spekulativní záměr získání dalšího bytu.

K ustanovení § 438 o. z.:

Uložení povinnosti nahradit škodu společně a nerozdílně je třeba odůvodnit tím, že jde o společnou odpovědnost a že nejsou podmínky pro výjimečné použití ustanovení § 438 odst. 2 o. z.

Společná a nerozdílná odpovědnost za škodu podle ustanovení § 438 odst. 1 o. z. je zásadou. Podrobné pozitivní zdůvodnění vyžaduje použití ustanovení § 438 odst. 2 o. z.

K ustanovení § 453a o. z.:

Právo osobního užívání bytu je jiným majetkovým právem ve smyslu ustanovení § 453a o. z. a může proto podle tohoto ustanovení přejít na stát.

Přešlo-li podle ustanovení § 453a o. z. užívací právo k bytu na stát, není již na místě vyslovovat zrušení tohoto práva.

Stát nemůže být osobním uživatelem bytu. Přejít práva osobního užívání bytu na stát vede k zániku užívacího práva občana, z něhož vyplývají důsledky podle právních předpisů upravujících jednotlivé druhy bytů (byt se např. stane volným).

K přechodu práva na stát podle ustanovení § 453a o. z. dochází ze zákona.

Jsou-li v bytě, k němuž právo osobního užívání přešlo podle ustanovení § 453a o. z. na stát, pouze věci, které podle citovaného ustanovení připadly státu, není bývalý osobní uživatel tohoto bytu pasívně legitimován k jeho vyklizení.

Bývalý osobní uživatel totiž příslušný byt sám neužívá a nic v něm nemá. Žaloba o vyklizení bytu podaná proti němu musí být proto v takovém případě zamítnuta (je nadto zbytečná).

Právo osobního užívání bytu na stát nepřechází, jestliže se uživatelem tohoto bytu stane podle ustanovení § 181 o.z. osoba uvedená v ustanovení § 179 odst. 1 nebo § 180 odst. 1 o. z.

Jestliže trvalým opuštěním společné domácnosti ztrácí osobní uživatel ze zákona právo osobního užívání bytu s tím, že jeho uživatelem se stává někdo jiný, nemůže již právo původního uživatele přejít podle ustanovení § 453a o. z. na stát.

Nabyli-li někdo od osoby, která později naplnila znaky skutkové podstaty ustanovení § 453a o. z., věc v dobré víře, nepřipadá tato věc státu. Splněním podmínek uvedených v ustanovení § 453a o. z. (včetně dobré víry) ztrácí převodce vlastnické právo k uvedené věci a jejím vlastníkem se stává nabyvatel.

Smlouva o převodu věci, kterou převodce, jenž hodlá např. opustit bez povolení území republiky, uzavírá proto, aby věc vyloučil z případnutím do vlastnictví státu podle ustanovení § 453a o. z., je podle ustanovení § 39 o. z. neplatná, neboť svým účelem obchází zákon (ustanovení § 453a o. z.). Do naplnění znaků skutkové podstaty ustanovení § 453a o. z. přichází v úvahu vzájemné vrácení plnění z neplatné smlouvy podle ustanovení § 457 odst. 1 o. z. i případnutí plnění podle ustanovení § 457 odst. 2 o. z. Naplněním znaků uvedených v ustanovení § 453a o. z. včetně existence dobré víry nabyvatele dochází ze zákona k vyloučení účinků uvedené neplatnosti smlouvy.

V případném občanském soudním řízení musí nabyvatel dobrou víru tvrdit a prokazovat okolnosti, z nichž jeho dobrá víra vyplývá; stát v takovém případě existenci dobré víry vyvrací.

Uvedený závěr vyplývá z povahy právního vztahu podle ustanovení § 453a o. z. a z dobré víry. K řešení otázek dobré víry ve smyslu ustanovení § 453a o. z. je třeba přistupovat obdobně jako v souvislosti s ustanovení, § 132a o. z.

K ustanovení § 457 odst. 2, 3, o. z.:

Vědomě porušuje zákon ten, kdo ví, že jeho jednání spočívající v učinění neplatného právního úkonu a v přijetí plnění z něho je v rozporu s obecně závaznými právními předpisy (znalost konkrétního ustanovení není nutná).

Ve výroku rozsudku musí být vysloveno případnutí plnění přijatého nepoctivým účastníkem neplatného právního úkonu (žalovaným).

Ve sporu podle ustanovení § 457 odst. 2 o. z. se soud musí vždy zabývat otázkou vědomého porušení zákona tím, kdo přijal plnění, jehož případnutí má být vysloveno.

Vědomé porušení zákona je jedním z předpokladů použití ustanovení § 457 odst. 2 o. z.

Vědomé porušení zákona prokazuje prokurátor.

Vědomé porušení zákona nelze předpokládat.

Ten, kdo věc odcizil a daroval ji, nemůže být podle ustanovení § 457 odst. 2 o. z. poškozen.

Plnění z neplatné darovací smlouvy přijímá jen obdarovaný. Jen ohledně plnění přijatého obdarovaným může být vysloveno připadnutí, pokud ovšem obdarovaný uzavřením neplatné smlouvy a přijetím plnění z ní vědomě porušil zákon. Obdarovaný může být podle citovaného ustanovení žalován, jestliže věděl, že věc, která mu byla darována, byla odcizena.

Při rozhodování o rozsahu připadnutí plnění je třeba ve vzájemné souvislosti uvažovat vždy zejména všechna hlediska uvedená v ustanovení § 457 odst. 3 o. z., jakož i opatření stranických a státních orgánů proti neoprávněnému získávání majetkových hodnot; to se musí promítnout i v odůvodnění rozhodnutí.

Přihlédnout lze též i k dalším okolnostem (např. zaplacení peněžitého trestu žalovaným). Hlediska uvedená v ustanovení § 457 odst. 3 o. z. je však třeba brát v úvahu vždy.

K ustanovení § 469a o. z.:

K platnému vydědění může dojít jen za splnění důvodů uvedených v ustanovení § 469a o. z. Půjde vždy především o otázku skutkovou a o posouzení okolnosti konkrétního případu.

Nelze vyloučit, aby důvodem vydědění byla skutečnost, že potomek zůstavitele ilegálně opustil ČSSR, ale vždy tu musí být souvislosti se zákonnými důvody uvedenými v ustanovení § 469a o. z. To např. znamená, že zůstavitel potřeboval pomoc ve stáří nebo v nemoci, potomek mu ji sice z objektivních důvodů poskytnout nemůže, avšak tuto situaci způsobil sám svým jednáním, tedy tím, že opustil republiku.

Rovněž hrubé chování potomků vůči zůstaviteli v rozporu s pravidly socialistického soužití nebo jeho chování odporující těmto zásadám nemůže samo o sobě bez spojení s neposkytnutím potřebné pomoci v nemoci nebo ve stáří zůstavitele odůvodnit vydědění.

Vydědění je projevem vůle zůstavitele, který (je-li platný), je třeba respektovat. Tato vůle nemůže být zmařena pouhým souhlasným projevem vůle dědiců, ztotožňujících se s vyděděným, že zákonné podmínky vydědění nejsou dány. Státní notářství může zkoumat neplatnost vydědění. Mělo by v takovém případě alespoň vyslechnout účastníky a do protokolu uvést skutečnosti, které uvádějí k doložení svého tvrzení, že důvod vydědění není dán, a nespokojit se s pouhým tvrzením, že uznávají, že důvod není dán.

Posouzení toho, zda důvody vydědění v konkrétním případě jsou nebo nejsou dány, může být důvodem k postupu podle ustanovení § 18 not. ř. Spornou skutečností ve smyslu citovaného ustanovení může být např. spornost skutkových okolností zakládajících důvody vydědění, způsobilost zůstavitele k právnímu úkonu vydědění nebo jiné vady projevu vůle. Pro postup státních notářství v takovém případě platí závěry stanoviska uveřejněného pod č. 21/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek; přitom zpravidla bude třeba odkázat na podání žaloby vyděděného a na něm bude, aby prokázal opak. Splňuje-li totiž listina o vydědění zákonné formální náležitosti, je třeba vycházet z toho, že zákonné předpoklady pro vydědění byly splněny, a je na vyděděném, aby prokázal opak.

K ustanovení § 507a v souvislosti s ustanovením § 447 odst. 2 o. z. i s ustanovením § 1 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb.:

S ohledem na ustanovení § 507a odst. 1 o. z. dopadá novelizované ustanovení § 447 odst. 2 o. z. i na případy, kdy došlo ke škodě (tedy ke ztrátě na výdělku) před 1.4.1983. Nedotčeny zůstávají jen účinky, které nastaly před účinností zákona č. 131/1982 Sb. pravomocným rozhodnutím soudu o náhradě za ztrátu na výdělku nebo platnou dohodou, kterou byla tato náhrada vypořádána.

Částečné plnění poskytnuté příslušným ústředním orgánem na základě předběžného nároku podle ustanovení § 9 zákona č. 58/1969 Sb. nemá charakter rozhodnutí o uplatněném nároku ani dohody účastníků o něm.

Ustanovení § 507a odst. 1 o. z., které jako zásadu stanoví pravou zpětnou působnost novely, dopadá i na použití novelizovaných ustanovení o odpovědnosti za škodu.

O vypořádání náhrady škody by šlo při předběžném projednání nároku podle ustanovení § 9 zákona č. 58/1969 Sb. jen tehdy, kdyby byla uzavřena dohoda podle ustanovení § 11 zákona č. 58/1969 Sb.

Tam, kde jsou jiné důvody než sama novelizace ustanovení § 447 odst. 2 o. z. pro to, aby se náhrada za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti zjišťovala znovu po 1. 4. 1983, je třeba použít novelizované ustanovení § 447 odst. 2 o. z. i v případech, v nichž byla před 1. 4. 1983 tato náhrada vypořádána dohodou nebo o ní bylo rozhodnuto.

Důvodem pro nový výpočet náhrady za ztrátu na výděлку může být změna poměrů (§ 163 odst. 1 o. s. ř.), zrušení původního rozhodnutí v rámci obnovy řízení nebo ke stížnosti pro porušení zákona, ale též úprava náhrady za ztrátu na výděлку podle ustanovení nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb. na základě valorizovaného průměrného výděлку.

Při novém výpočtu průměrného výděлку podle ustanovení § 1 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb. je třeba s ohledem na ustanovení § 507a odst. 1 o. z. vycházet z novelizovaného ustanovení § 447 odst. 2 o. z., ovšem až od 1. 4. 1983 do budoucna (§ 3 citovaného nařízení vlády).

Důvodem použití novelizovaného ustanovení § 447 odst. 2 o. z. přestože bylo o náhradě rozhodnuto nebo byla dohodnuta před účinností novely, není nová právní úprava, ale ta skutečnost, že ztráta na výděлку je zjišťována znovu. Uvedené platí i v souvislosti s nařízením vlády ČSSR č. 17/1983 Sb., kdy nejde o to, zda vedle nároku na zvýšenou náhradu v důsledku valorizace přísluší poškozenému rozdíl mezi náhradou původně přiznanou a náhradou podle novelizovaného ustanovení § 447 odst. 2 o. z., ale o to, zda při výpočtu valorizované náhrady se má použít novelizované ustanovení či nikoliv.

Výrok rozhodnutí, kterým se upravuje podle nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb. náhrada za ztrátu na výděлку, by měl být formulován takto:

„Rozsudek... pokud jím byla stanovena peněžitá náhrada za ztrátu na výděлку, se mění počínaje dnem 1. 4. 1983 tak, že žalovaný je povinen zaplatit za dobu od 1. 4. 1983 do vyhlášení rozhodnutí částku... a dále počínaje dnem... platit mu po ...Kčs měsíčně (celkovou částku peněžitého důchodu), vždy nejpozději do každého 15. dne následujícího měsíce.“

Jde tu o změnu rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 163 odst. 1 o. s. ř. přičemž nutnost posouzení změny poměrů (zvýšení mezd) vyplývá z nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb. Uvedená formulace výroku odpovídá též znění tohoto nařízení vlády ČSSR č. 17/1983 Sb., které hovoří o tom, že náleží upravená náhrada za ztrátu na výděлку (§ 2 odst. 2 a § 3) a nikoli zvýšení náhrady.

K ustanovení § 507a o. z. v souvislosti s ustanovením § 453a o. z.:

Na věci, které se před účinností zákona č. 131/1982 Sb. staly vlastnictvím státu na základě pravomocného trestu propadnutí majetku, nedopadá ustanovení § 453a o. z.

Ustanovení § 453a o. z. působí s ohledem na ustanovení § 507a odst. 1 o. z. zpětně. Nelze je však použít na právní vztahy, které byly před účinností novely vyřešeny platnou dohodou nebo pravomocným rozhodnutím.

K novelizovaným ustanovením zákona o rodině 10)

K ustanovení § 37 odst. 3 zák. o rod.

Změnou ustanovení § 37 odst. 3 zák. o rod. (zákon č. 132/1982 Sb.) bylo sledováno přesněji rozlišení postavení a oprávnění opatrovníka ustanoveného podle § 37 odst. 3 zák. o rod. od opatrovníka ustanoveného v řízení o osvojení podle ustanovení § 68 odst. 2 zák. o rod. a od opatrovníka ustanoveného nezletilému podle ustanovení § 78 zák. o rod. Opatrovníku ustanovenému podle § 37 odst. 3 zák. o rod. je třeba rozsah práv a povinností vždy vymezit 11) .

Povinností soudu je ustanovit dítěti opatrovníka, nemůže-li dítě zastoupit žádný z rodičů. K této situaci dochází tehdy, jde-li o právní úkony, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi rodiči a dětmi nebo dětmi navzájem. Poněvadž zákon o rodině používá pojmu „opatrovník“ ještě v jiných souvislostech, novela přesněji vymezuje funkci opatrovníka ustanoveného podle § 37 odst. 3 zák. o rod. tak, že jde o opatrovníka, který bude dítě v řízení nebo při určitém právním úkonu zastupovat. Tímto doplněním novela sleduje přesnější rozlišení postavení a oprávnění opatrovníka ustanoveného podle § 37 odst. 3 zák. o rod. od opatrovníka ustanoveného nezletilému v řízení o osvojení podle ustanovení § 68 odst. 3 zák. o rod. a od opatrovníka ustanoveného nezletilému podle ustanovení § 78 zák. o rod. Povinností soudu proto je vymezit rozsah práv a povinností opatrovníka ustanoveného podle § 37 odst. 3 zák. o rod.; tato povinnost pro soud vyplývá z ustanovení § 84 zák. o rod.

K ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod.:

Dojde-li k rozvodu manželů, jimž bylo svěřeno do výchovy dítě podle ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod., je třeba opis rozsudku o rozvodu manželství zaslat soudu péče o nezletilé, protože rozvodem společná výchova zanikla.

Podmínky pro takové opatření se neliší od podmínek, za nichž lze svěřit nezletilé dítě do výchovy pouze jednoho jiného občana než rodiče. Rozhodujícím hlediskem vždy je, aby toto opatření bylo v zájmu nezletilého dítěte. Rozvodem manželství však společná výchova zaniká; proto je třeba opis rozsudku o rozvodu manželství zaslat soudu péče o nezletilé, aby mohlo být zahájeno řízení o výchovu z výživu nezletilého dítěte.

K ustanovení § 45 odst. 3 zák. o rod.:

V ustanovení § 45 odst. 3 zák. o rod. jde o přesnější vymezení zákonných předpokladů pro nařízení ústavní výchovy, které lépe potřebám soudní praxe, současně však klade vyšší nároky na úplnost dokazování a kvalitu právního posouzení věci 12) .

Za vážné ohrožení výchovy dítěte je třeba považovat takový stav, který v sobě zahrnuje reálnou možnost narušení výchovy dítěte. Ústavní výchova nařízená z tohoto důvodu je opatřením především preventivního charakteru.

Jiné závažné důvody, na základě nichž lze nařídit ústavní výchovu, mohou spočívat jak u dítěte samotného (např. jestliže jeho výchova bude v důsledku duševní poruchy vyžadovat zvláštní úpravu), tak u rodičů (ve formě objektivních překážek, pro které nebudou moci výchovu dítěte zabezpečit, jako např. dlouhodobé onemocnění, výkon trestu odnětí svobody apod.). V tomto případě nemusí předcházet jiná výchovná opatření, zejména jestliže by nevedla k nápravě a mohla by znamenat ohrožení výchovy nezletilého dítěte.

Jestliže je to v zájmu nezletilého dítěte nutné, může soud nařídit ústavní výchovu i v tom případě, když jiná výchovná opatření nepředcházela. Takový postup je odůvodněn snahou o co nejrychlejší vytvoření prostředí pro řádnou výchovu nezletilce.

K ustanovení § 74 odst. 2 zák. o rod.:

Ve výroku o nezrušitelném osvojení osamělou osobou musí být obsažen též výrok o zápisu o druhém rodiči z matriky.

Předpokladem tohoto postupu je tu, že osvojení bude plnit svoje společenské poslání. Proto je třeba náležitě zjišťovat, zda osamělá osoba je schopna vytvořit prostředí pro všestranný vývoj nezletilého dítěte. Současně je třeba dbát na správnou formulaci výroku o nezrušitelném osvojení osamělou osobou, v němž musí být obsaženo i rozhodnutí o vypuštění zápisu o druhém rodiči dítěte z matriky.

K ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rod.:

Za přiměřenou výživu se nepovažují jen nezbytné náklady na stravování, ale též na uspokojování dalších nezbytných potřeb rozvedeného manžela vyplývajících z jeho věku, zdravotního stavu, způsob života apod. 13)

V novelizovaném ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rod. byl pojem „nutná výživa“ změněn na pojem „přiměřená výživa“. Tím se sleduje sjednocení soudní praxe, aby odpovídala hlediskům, která byla již v předchozí době judikaturou vymezena (viz k tomu č. 3/1978 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Příspěvek musí být stanoven v odpovídajícím poměru ke schopnostem a možnostem bývalého manžela a zásadně nemůže dosáhnout výše výživného, jaké náleží nerozvedenému manželovi.

K ustanovení § 103 zák. o rod.:

Počínaje dnem 1. 4. 1983 není dána pravomoc soudu k rozhodování o ošetřovném.

Od 1. 4. 1983 soud již nerozhoduje o ošetřovném ani v těch případech, v nichž řízení o ošetřovném bylo zahájeno před 31. 3. 1983 a do toho data nebylo pravomocně skončeno. Příslušným orgánem k určení ošetřovného po účinnosti novely je ředitel ústavu, v němž je dítě umístěno.

Naproti tomu rozhodování o rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dítěti umístěnému v ústavní nebo ochranné výchově zůstává nadále v pravomoci soudu. Soud je proto povinen zabývat se určením výživného pro dítě (ve smyslu ustanovení § 85 odst. 2 a § 96 odst. 1 zák. o rod.), které je umístěno v ústavu a rozhodnout o vyživovací povinnosti rodičů.

Vzhledem k tomu, že výživné je nárokem nezletilého dítěte (na rozdíl od dříve soudem stanoveného ošetřovného, které bylo přímým nárokem ústavu), nejde v řízení o stanovení výživného podle novelizovaného ustanovení § 103 zák. o rod. o práva tohoto ústavu a není proto již důvodu k tomu, aby byl nadále považován za účastníka řízení.

K novelizovaným ustanovením občanského soudního řádu 14)

K ustanovení § 36 odst. 2 o. s. ř..

Pokud bylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně a senát odvolacího soudu zjistí, že soud prvního stupně byl v rozporu s novelizovaným ustanovením § 36 odst. 2 o. s. ř. nesprávně obsazen a namísto senátu rozhodoval samosoudce, je třeba podle ustanovení § 221 odst. 1 písm. b) o. s. ř. rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení.

Podle ustanovení § 36 odst. 2 o. s. ř. (ve znění čl. I bod 2 zákona č. 133/1982 Sb.) senát jedná a rozhoduje ve věcech pracovních, ve věcech rodinných, ve věcech ochrany osobnosti (§ 11 a násl. o.

z.), o návrzích na opravu uveřejněných nepravdivých údajů (§ 20 zákona č. 81/1966 Sb.), o návrzích prokurátora podle ustanovení § 457 odst. 2 a 3 o. z., o návrzích na náhradu škody podle ustanovení zákona č. 58/1969 Sb. a v jiných věcech, kde to stanoví zákon.

Podle ustanovení § 355 o. s. ř. platí ustanovení občanského soudního řádu i pro řízení zahájené účinností jeho ustanovení, není-li stanoveno jinak.

K ustanovení § 88 písm. g) odst. 2 o. s. ř.:

Ustanovení § 88 písm. g) o. s. ř. nedopadá na případy, kdy návrh podá podle ustanovení § 35 odst. 1, věta druhá, o. s. ř. prokurátora, aniž předcházelo rozhodčí nebo smírčí řízení, neboť v takovém případě je dána obecná místní příslušnost, popřípadě se navrhovatel může dovolat příslušnosti na výběr dané.

Zákonem č. 133/1982 Sb. došlo k rozšíření výlučné příslušnosti soudu o další případy, v nichž před řízením u soudu mělo předcházet jiné řízení. Zákon zde má na zřeteli rozhodování smírčích komisí podle ustanovení zákona č. 122/1975 Sb., o zemědělských družstevnictví, a rozhodování smírčích orgánů podle zákona č. 84/1972 Sb., o objevech, vynálezech, zlepšovacích návrzích a průmyslových vzorech. Nebyl důvod k tomu, aby z hlediska obecné a výlučné příslušnosti zůstával nadále rozdíl mezi jednotlivými případy, kdy právní předpisy předpokládají, že řízení u soudu má předcházet řízení u jiného orgánu; tento rozdíl vznikl v důsledku toho, že rozhodování smírčích komisí a smírčích orgánů bylo upraveno ve shora citovaných předpisech, jež vstoupily v účinnost později než občanský soudní řád. Z uvedeného je zřejmé, že ustanovení § 88 písm. g) o. s. ř. se nevztahuje na případy, kdy návrh podá podle ustanovení § 35 odst. 1, věta druhá, o. s. ř. prokurátor, aniž předcházelo rozhodnutí nebo smírčí řízení. V takovém případě je dána obecná místní příslušnost, popřípadě se navrhovatel může dovolat příslušnosti na výběr dané.

K ustanovení § 142 odst. 1, věta druhá, o. s. ř.:

Při rozhodování o návrzích prokurátora podle ustanovení § 457 odst. 2 a 3 o. z. a o návrhu podle ustanovení § 62 zák. o rod. je soud povinen o nákladech řízení rozhodnout bez návrhu (§ 151 odst. 1 o. s. ř.).

Novela (zákona č. 133/1982 Sb.) nic nezměnila na tom, že o nákladech řízení je soud povinen rozhodnout bez návrhu (§ 151 odst. 1 o. s. ř.). Je proto v rozporu s citovaným ustanovením, když výrok o nákladech řízení v těchto případech chybí.

K ustanovení § 172 odst. 1 o. s. ř.:

Jakmile předseda senátu nařídí jednání (§ 115 o. s. ř.), bylo by vydání platebního rozkazu zásadně v rozporu s požadavkem hospodárnosti.

Vydání platebního rozkazu nelze návrhu na zahájení řízení vyhovět jen zčásti. Nejde o částečné vyhovění návrhu, jestliže byla náhrada nákladů řízení přiznána nižší částkou, než žalobce v návrhu požadoval.

Účelem rozkazního řízení je rychlé a hospodárné vyřízení věci za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 172 odst. 1 o. s. ř. Podle tohoto ustanovení může předseda senátu vydat platební rozkaz mimo jiné za předpokladu, že uplatněné právo vyplývá ze skutečností uvedených navrhovatelem. Nevydá-li předseda senátu platební rozkaz, nařídí jednání (§ 172 odst. 3 o. s. ř.). V rámci přípravy jednání podle ustanovení § 114 o. s. ř. tedy musí předseda senátu především posoudit 15), zda jsou splněny předpoklady uvedené v ustanovení § 172 odst. 1 o. s. ř. a zda případné vydání platebního rozkazu není ustanovením § 172 odst. 2 o. s. ř. vyloučeno. Jakmile již nařídil

jednání (§ 115 o. s. ř), bylo by řízení věci vydáním platebního rozkazu zásadně v rozporu s požadavkem hospodárnosti.

I když je předpokladem vydání platebního rozkazu (ať již na výslovnou žádost navrhovatele nebo bez takové žádosti), že uplatněné právo vyplývá ze skutečností uvedených navrhovatelem a že skutkové údaje v návrhu na zahájení řízení odůvodňují celou pohledávkou i její příslušenství včetně nákladů spojených s jejím vydáním, je nutno vycházet z toho, že o nákladech řízení soud rozhoduje bez návrhu (§ 151 odst. 1 a 3 o. s. ř) a že v otázce řízení není vázan návrhem. Proto nejde o částečně vyhovění návrhu, jestliže byla náhrada nákladů řízení přiznána nižší částkou, než žalobce v návrhu požadoval.

V případech, kdy nebylo vydání platebního rozkazu navrhováno, nemůže předseda senátu pověřit soudní tajemníky a justiční čekatele, aby samostatně vydávali platební rozkazy.

Tento závěr vyplývá z ustanovení § 13 odst. 1 bod B písm. f) jednacího řádu pro okresní a krajské soudy 16) , vydaného instrukcí ministra spravedlnosti ČSR ze 3. 6. 1973 č. j. 417/73-L (ve znění novely provedené instrukcí ministerstva spravedlnosti ČSR z 2. 3. 1983 č. j. 24/83-L /viz částku 1-2/1983 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR/).

K novelizovaným ustanovením notářského řádu 17)

K ustanovení § 34 not. ř.:

Rozhodování podle ustanovení § 34 not. ř. o tom, co z bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalého manžela patří do dědictví, se týká společných věcí i pohledávek patřících zůstaviteli a pozůstalému manželovi. Tomu také odpovídá, aby při tomto rozhodování bylo přihlíženo i k jejich společným dluhům.

Rozhodnutí, pokud se jim odpovědnost za dluhy upravuje jinak, než vyplývá ze smlouvy o půjčce, se dotýká jen vztahu mezi pozůstalým manželem a dědicem (dědici); nedotýká se postavení a práv věřitele. K této skutečnosti musí státní notářství při svém rozhodnutí přihlížet. Pokud by některý z dědiců zaplatil věřiteli víc, než byl povinen zaplatit podle rozhodnutí státního notářství vydaného podle ustanovení § 34 not. ř., má vůči pozůstalému manželovi postih.

Rozhodnutím podle ustanovení § 34 odst. 1 not. ř. rozhodne státní notářství o obecné ceně majetku, který měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví v době smrti zůstavitele (první část výroku rozhodnutí) a zároveň určí, co z toho majetku patří do dědictví a co patří (případně) pozůstalému manželovi (druhá a třetí část výroku rozhodnutí). 18)

Je zapotřebí dbát o to, aby výrok rozhodnutí státního notářství podle ustanovení § 34 not. ř. byl přesně formulován. Musí být řádně určena obecná cena společného majetku, musí být určeny a přesně specifikovány věci a pohledávky, které patří do dědictví nebo pozůstalému manželovi. V tomto směru přispěla novela k upřesnění a tím i k výstižnosti tohoto rozhodnutí, jakož i ke sjednocení formy výroků rozhodnutí.

Převážná většina státních notářství takto postupuje; k nepřesnostem dochází nejčastěji při formulaci výroku, rozhodnutí o tom, co ze společných věcí patří pozůstalému manželovi. Nesprávná je praxe, při níž státní notářství rozhodují tak, že automaticky zařazují do dědictví polovinu z každé věci ze společného majetku s tím, že pozůstalému manželovi připadá druhá polovina těchto věcí.

Není vyloučeno, že státní notářství nejprve samostatným rozhodnutím (§ 17 not. ř.) určí obecnou cenu majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví a teprve po právní moci tohoto rozhodnutí pak určí, co

z toho majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželu.

Státní notářství vydávají samostatné rozhodnutí podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. jen za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 17 odst. 1 not. ř.

Tento postup je namístě např. tehdy, jsou-li mezi účastníky rozdílné názory na ocenění jednotlivých věcí z dědictví, dále je-li vydáváno nové rozhodnutí o opravě (§ 37 odst. 2 not. ř.) pravomocného rozhodnutí o obecné ceně dědictví, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví (§ 37 odst. 1 not. ř.) a také při rozhodování o tom, co ze společného majetku zůstavitele a jeho bývalého (rozvedeného) manžela se zařazuje do soupisu aktiv a pasív v dědictví a v jaké ceně.

V úvahu přicházejí též případy, v nichž k dohodě o vypořádání dědictví se vyžaduje schválení soudem péče o nezletilé nebo opatrovnickým soudem za dědice zbaveného způsobilosti k právním úkolům, popřípadě v nichž dohoda podléhá schválení devizového orgánu. V těchto případech existence pravomocného mezitimního rozhodnutí podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. usnadňuje do určité míry i úvahu orgánů, který dohodu schvaluje, protože otázka rozsahu a ceny je již vyřešena. Dále jde o ty případy, kdy je třeba řešit mezi účastníky sporné otázky o rozsahu a ceně majetku, protože jinak by se jim znemožňovalo vypořádání dědictví dohodou. Konečně jde o případy skutkově a právně náročné a o ty, v nichž z výsledku dosavadního řízení se dá předpokládat, že mezi účastníky dojde ke sporu a k dohodě o vypořádání dědictví nedojde, takže je vhodné, aby před vypořádáním rozhodnutí státního notářství byla najisto vyřešena otázka ceny majetku patřícího do dědictví.

Většina státních notářství takto postupuje a využívá možnosti koncentrace rozhodnutí podle ustanovení § 40 not. ř. U některých státních notářství se však postupuje tak, že v převažující většině případů se vydává samostatné rozhodnutí podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. jako před novelou (před vydáním zákona č. 134/1982 Sb.), aniž se zvažuje, zda to je nutné nebo účelné.

Je-li odvoláním napaden jen jeden z výroků rozhodnutí státního notářství podle ustanovení § 40 odst. 1 not.ř., případně i podle ustanovení § 40 odst. 2 not. ř. (rozhodne-li státní notářství o obecné ceně, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví a zároveň o neschválení dohody dědiců), přezkoumá odvolací soud (ve smyslu ustanovení § 227 a § 212 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.) bez ohledu na rozsah odvolání vždy všechny výroky, které jsou na napadeném výroku závislé. 19)

Např. je-li odvoláním napaden pouze výrok rozhodnutí státního notářství o určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, musí odvolací soud (bez ohledu na rozsah odvolání) přezkoumat výrok o schválení dohody o vypořádání dědictví (§ 212 odst. 1 písm. b/ a § 227 o. s. ř.). Postupuje tak proto, že jakákoliv změna rozhodnutí vydaného podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. se přímo dotýká samotné podstaty vypořádání dědictví.

Jestliže je podáno odvolání pouze do výroku rozhodnutí státního notářství, jímž byla schválena dohoda o vypořádání dědictví, pak odvolací soud přezkoumává pouze tento výrok rozhodnutí, neboť výrok o určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví zůstal odvoláním nedotčen (§ 206 odst. 2 a § 212 odst. 1 o. s. ř., § 25 not.ř.).

Rozhodnutí, jímž se smlouva registruje, je povinno státní notářství doručit všem účastníkům smlouvy. nadále je možno rozhodovat o registraci smlouvy pouhým záznamem ve spise (§ 64 odst. 2 not. ř.) jen v těch případech, kdy registraci navrhují všichni účastníci smlouvy.

Jde o speciální úpravu ve vztahu k ustanovení § 19 odst. 2 not. ř.

Právní účinky registrace nastávají vzhledem k výslovné zákonné úpravě dnem rozhodnutí o registraci, ať již bylo rozhodováno pouhým záznamem ve spise nebo bylo rozhodnutí doručováno účastníkům.

Vzhledem k ustanovení § 23 odst. 1 not. ř. ve spojení s ustanovením § 21 odst. 2 písm. f) not. ř. nemá doručování rozhodnutí vliv ani na právní moc rozhodnutí.

- 1) Předchozí výklad ustanovení těchto novel viz pod č. 50/1985 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i pod č. 35/1985 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 2) zákona č. 40/1964 sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 70/1983 Sb.)
- 3) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 54/1984 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 4) je-li jím fyzická osoba (viz i č. 50/1985 /str. 232/ Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek)
- 5) Viz i č. 50/1985 (str.233) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 6) nikoli tedy subjektivně z hlediska toho, kdo se relativní neplatnosti dovolává
- 7) Viz i č. 50/1985 (str. 279) a č. 27/1986 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 8) Viz i č. 50/1985 (str. 239-240) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 9) Viz i č. 50/1985 (str. 283) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 10) zákona č. 94/1983 Sb. (jehož úplné znění se změnami a nedostatky bylo vyhlášeno pod č. 66/1983 Sb.)
- 11) Viz i č. 50/1985 (str. 212) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 12) Viz i č. 50/1985 (str. 216) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 13) Viz i č. 50/1985 (str. 226) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 14) zákona č. 99/1983 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.)
- 15) Viz i č. 50/1985 (str. 262) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 16) Jednací řád pro okresní a krajské soudy byl uveřejněn v částce 5-6/1973 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR; oznámení o jeho vydání viz v částce 19/1973 Sbírky zákonů.

V SSR byl vydán Spravovací poriadok pre okresné a krajské sudy instrukcí ministra spravedlnosti SSR z 18. 6. 1973 č. j. 15/1973, uveřejněnou v částce 5/1973 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravedlnosti SSR; oznámení o jeho vydání viz v částce 19/1973 Sb.
- 17) zákona č. 95/1963 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 72/1983 Sb.)
- 18) Viz i č. 50/1985 (str. 265) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 19) Viz i č. 50/1985 (str. 289) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.